

SARUSI MIHÁLY

NEM A MI KUTYÁNK KÖLKE

(A Lajtabánsági állatmesékből)

– Ráfér!

Mármint ráfér: Krisztusra, hogy őt áldja.

– Isten áldjon! – búcsúzol tőle, a nagyterem ajtajában (megint) őrt álló (mindenre ügyelő) képviselőtől.

Ő a vendéglátó, a bandagazda, a kisváros egyik vezetője... Nem csak pártilag, egyébként is. Mindösszesen.

„Rá fér”... Bevallhatod, meglep. Már-már szájba vág. Ha látnád a mosolyt, elhúzódó száját...

Te vagy a hibás, mit barátkozol vele? Megtisztelni ezzel az „Isten áldja”-val... Már megint túl engedékeny vagy; mégis leszélsőségeseznek. Nem egyre megy ezeknek?

Marha. Amikor „Dicsértessék!”-kel szórakoztattad isten ellen élni igyekvő főnököd a megboldogult jajvörös világban, „rá fért”. Ám hogy Istenre „férjen rá”...

Ami sok, az hogyne.

Nem akármilyen alak őkegyelme!

Magyarán: nem a mi kutyánk kölke. Véletlen sem.

Mi teheti? Mitől lesz valaki olyan, amilyen? Ilyen.

A kaporszakállú, ha tudja.

Az állampárt utódköre köré csoportosult újsütetű demokratáknak szinte az élharcosa lett belőle. Pedig honnan nem indult... Hogy a minap suttymban megejtett közreműködése nyomán orosz maffiózó vegye meg Moson derékszék fiúszékének a legnagyobb leányvállalatát.

– Mért kell mindenbe belekötni?

Mindig mindent szóvá tenni.

Észrevenni.

– Jobb oda se nézni!

Ha Ő mondja.

Ki tudja. A vármegyei életrajzi adattárból aligha. Abban – mely rögvést a rendszerváltozás nevezetű (a túlzóak szerint csak) gatyaváltás után nyomban közreadatott – a közélet, tudomány, művészet, művelődés és oktatás, gazdaság minden valamennyire ismert lajtabánsági alakja szerepel. S mit nem írat abban magáról a koma (egyek túlzók szerint ő a lajtavármegyei KGB-közvetlen): középiskolai tanár volt az elmúlt – azaz:

korábbi – évtizedekben! Mellesleg legyen mondván, ugyanezt íratta tollnokaival a választási bemutatkozó kampánykiadványba is!

Tanár, középiskola... Hogy a csudába ne! Az egyik túlzó – a Lajtán-innen nevezetű csapszékben szokta volt emlegetni kampány előtt, közben, után – többször a saját szemével látta a járási pártház második emeletén. 1986-ban volt, amikor már megint begyűjtési terv összeállítására készültek: „Csak aztán tudjuk teljesíteni a tervet!”

Ne félj, tudták volna.

– Mit kerestél te ott?! – kap a képére a nagy demokratává vált koma a Lajtán-innenben időző szesztestvéreitől.

Mit, mit, szervezte az ellenállást!

– Ne hülyéskedjetek. A főnök néha velem küldette be a gazdasági osztályra a vállalati beszámolót.

Több ilyen pártbizottság-folyosói sompolygása közepette látta, hogy az egyik (véletlen, vagy nem) nyitott ajtajú, felirat nélküli helyiség egy szem asztala mögött ez a pasas ült.

– Na, mit gondoltok, mi végre?!

Tudja a rosseb, az a radai.

Ő volt Lajta-bánság KGB-összekötője.

Ne.

– Ha nem, mivel magyarázod, hogy a rendszerváltozáskor minden ellenzéki gyűlésen ott volt?!

Megáll az ütő a sörhabban.

– *Nyűnek ezek az új éjben* – költ a söröskorsó mellé dőlve Lajta-bánság legnagyobb (mondanunk sem kell) elnyomott költője.

Avagy *Nyűvek az új éjben...?*

Nem ugyanaz.

– Nem ért téged valami túl nagy lelki megrázkódtatás, hogy a rendszerváltozás után majd két évtizeddel még mindig ezen rágódsz? – kapja meg költőnk a volt szocbrigád-vezetőtől, ki, mondanunk sem kell, az egyik volt-demokrata antidemokrata párt korcsmai vezérszónokává léptette magát.

El kéne már felejtetek!

Defekt. A maga baját általánosítja. Amikor az ország már rég túl van rajta.

Túl nem, éppen hogy benne.

– Jól mondod, nyakig!

Hogy tehetné túl magát... annyi megaláztatáson, fujtogatási kísérleten, fejére (mondhatni:) pottyantáson, hogy semmibe vették. Ugyanazok, akik ma.

– Megint túlzol. Rémeket látsz.
Rémet... Rémesnek elég rémes.
Csak hát.

– Hogy’ tegyük túl rajtuk magunkat, amikor ma is ők irányítanak?!
Itt a bibi.

– Jól mondod, így volt! – és már sorolja is.

A Cserepes nevű művelődési házban tartották első üléseiket a magyar demokraták. Azazhogy itt találkoztak 1988 őszelőjén elsőbben azok, akik rövidest megalakították a nemzeti demokraták helyi szervezetét.

– Cserepes, Cserepes! Honnan tudátok, miért Cserepes?! – dől a falnak a győzelmi mámortól a szomszéd.

Persze, hogy persze: kevesen, csak a legöregebbek, meg az öregapjuk meséit megőrzők tudják, Cserepesnek azért hívják, maguk közt, a volt járási székhely legnagyobb hagyományú csárdáját, mert valamikor, az ántivilágban – ne is mondd, még a ferencjósikai kor előtt – így hívták a tulajdonost. A kommunisták varázsolták kultúrházzá!

– Azért ezt kivételesen jól tették!

– Nézzünk oda, borissza a kocsmák ellen izgasson!

Izgat a rosseb.

– Kultúrharc, az volt itt! – ocsúdik mély költéséből a költő.

Ő csak tudja.

Cserepeshez ma már csak néha néznek be. Sört, bort, pálinkát – mindent, ami „a”-val kezdődik – már csak sátoros ünnepen (lagziban, céges fogadáson, húsvéti bálban) mérnek a csárdából lett művház söntésében.

– Emlékeztek, amikor mozi volt!

Volt az, szerencsétlen, minden, még akasztással végződő nyilvános statáriális bírósági tárgyalás is.

– Összedülő félben volt a volt Megyeházból lett járási tanácsi székház, ahelyett hozták ide a vérbírák a vérügyészek és a vérvédők kíséretében a rögtön elítélendő gazdákat! – költ szinte már regét a valóból (a szavak facsarásával) az ébredező költő.

Arra az akasztásra a lajtabánsági kisvárosban még sokan emlékeznek.

– Minek! – adja meg az 1956. október 4-i igazságot az október 4-i igazság elszánt védelmezője.

– Jó, hogy nem vörös csillag!

Ezen aztán hajba kaphatnának.

– Hagyd el, hadd mondja.

Demokrácia van, vagy micsoda a Lajtán-innenben!

De amikor elftárstok ott szaglászott minden ellenzéki gyűlésen!

– Te mindig ugyanazzal jössz! Nem unod még?

Nincs jobb dolga?

– Mindig a múlttal foglalkozni. Hol van az már!

– Itt, haver, a nyakunkon.

KGB-közvetlen ugyanis városunk második embere!

– Akkor első volt!

Hogy lett volna.

– Aki a szovjet titkosszolgálat embereként tartotta a frontot Lajtakiskedden, tartotta a kapcsolatot Lajtakiskeddről a ruszki állambiztonságiakkal, a mi ávósaink és a ruszkiak között közvetített, valójában a város első embere lehetett.

Suttyomban!

Persze, hogy suttyomban, majd nyíltan!

Naná.

Csak ült a pártházi szobájában a második emeleten – ahova azért már kevesen tévedtek föl –, minden föltűnés nélkül rendezte a dolgokat a főnökei szája íze szerint.

– Mért, a földszinten csak az első emeletig volt kiírva, hol mit talál az ember?

Majd hülyék lettek volna kiírni: Dzsó, a KGB-közvetlen!

Éppen hogy nem ejtette senki őket a fejükre.

Dzsó, kit az osztálytársai még Józsinak hívtak. A Dzsó csak a beceneve lett, már a demokráciában.

Ez lett volna a kamu neve a KGB-nél?

Kamu? Ál!

Ez, az.

Városkátok alpolgármestere.

Már az első fordulóban (1990-ben) bekerült az önkormányzatba: egyetlen álszocialistaként a párt listáján. Mert persze hogy nem nyert abból a párból senki sem közvetlenül a körzetében, csakis a pártra adott listás szavazatokkal ültetett be a városatyaszékbe.

– Egyetlen ellenzékiként.

– Most egyetlen ellenzéki demokrata van csak mellettük.

Fordult a kocka.

Egyszer hopp, máskor kopp.

Fordítva!

– Kopp elftársat ismertétek?

Ne ízetlenkedj.

Dzsó – lánykorában József, toldja meg költőtök, ki megint magára talált – azzal folytatta áldásos működését, hogy rögvest az első nyíltszíni nemzeti demokrata rendezvényre elment. Előbb magukban tárgyaltak, szeptember elején a pár fórumszervező előbb csak zárt körben tárgyalt a föladatakról, oda – állítólag – csak a beépített embereiket küldték Józsikádék.

– Képzeltétek, hívott Sándor, akit sikkasztás miatt már elítéltek, éppen a börtönbe vonulás előtt pár nappal keresett telefonon: szervezik a nemzeti demokrata csoportot Kiskedden is, szerdán lesz az alakuló ülés, várnak! Gondolhatjátok, majd eldobtam a kagylót.

Persze hogy nem ment el. Kevesen voltak ott, akkor még nem alakult meg. Mások is gyanút fogtak? 15-20 ember jelent meg, szóltak száznál többnek.

Legközelebb más hívta – Sándor akkorra már bevonult a fogházba, nem jól teljesítette a parancsot, egy kicsit le kellett ülnie a büntetéséből, s ha valamennyire továbbra is bizalmatlankodott, most már ott volt. Mert akkorra nagyon elege lett. Jóska helyett a városi pártbizottság osztályvezetője figyelte a Cserepes színháztermének a hátsó sorából a fejleményeket.

Dzsó azt követően jelent meg a tetthelyen, hogy a pártbizottság megbukott. Eltűntek a vezetők, a beosztottak, fölszámolták műintézetüket, a nemzeti demokrata gyűlésekre kiküldött titkosszolgálati emberek lassan lepleződtek. Mit volt mit tenni.

– Kimentem a gyűlésről levegőzni egyet. Rágyújtani. A Cserepes előtt belebotlok egy ismeretlen alakba. Persze, látásból ismertem, de hogy kiféle, miféle... Mire föl lesi velem az akácfákat? „Ellenőrünk, ellenőrünk?” – bökte oda, mint aki tudja, nálam is jobban, mi dolgom nekem ott az árokparton.

Azt hitte, azért küldték ki, mint tették elftársai egykor az illegalitásban, kémleljen körbe, nem szaglásznak-e utánunk az ávéhások.

Hogy kiderült, a város rendszerváltó lapja nem elég rendszerváltó, az igazi antikommunisták Elftárs címmel indítottak gúnylapot, amely azonban 14 szám után (a lapindítás évében) befuccsolt.

– Mondtam már, nem ávó, akkor már rég nem úgy hívták!

Kopjál le.

Hogy kezdtünk nyeresre állni, hirtelen föltűnt Jóska. Nem köztünk, inkább a hátsó sorokban megbújva. Néha onnan bekiabált: kérdezett. Megkérdezte az ellenzéki szónokot, komolyan gondolja? Volt mersze odaállni a kigazda, demokrata fórumos, szabad demokrata, fideszes tömeg szélére.

– Biztos, hogy ha futni kell, fölkaphassa a nyúlcipőt!

A tömeg, a tüntetők szélén, valóban.

– Legalább leleplezik magukat! – örvendezett egy párházi ember 1988-ban az első nyílt ellenzéki föllépések láttán.

Hogy aztán ha „konszolidálódik a helyzet”, összeszedessenek bennünket.

Akkorra viszont már borult a papírforma! Vesztésre álltak, mi pedig nyeresre. Akkor adhatták ki főnökeik az új jelszót: Elftárs, te a KDNP-be, te az MDF-be, te a Fideszbe, te az MSZDP-be, te az SZDSZ-be mész! Józsi meg.

– Ezt állítólag a költő is megírta!

Hadd.

Dzsó.

– Ne bánts! Ez a dolga.

– Hogyne, és meg kell hagyni, ügyes! Ha mi ilyen ostobák vagyunk, hogy hiszünk a magafajtának, rájuk szavazunk, a nyakunkba ültetjük őket...

Szélsőséges vagy.

Minek ez a hang. Elővenni ezt a régen lerágott csontot.

...Jelenlévő múlt? Sokkal rosszabb. Maga a magát jelennek kiadó múlt.

– Inkább költs!

Ő igen. Ám mi.

– Ez sem a mi kutyánk kölke!

Hogy lett volna.

A Lajtakiskeddi Igazság miatta bukott meg.

– Megint ez a bűnbakkeresés.

Nem egészen.

Bejelentés nélkül odaállított a főszerkesztőhöz. Előtte nem szólt, de – nyilván úgy intézte, hogy váratlan azért a dolog ne érje – a főszerkesztő érezte, rajta a főnök szeme! Úgyhogy szinte megőrült, amikor meglátta: lám, jól érezte.

Korábban a szerkesztő a megyei hírharsonánál dolgozott. A rendszerváltozáskor vállalkozásba fogott: megalapította a nagy múltú kisváros egykor legendás helyi sajtójának a legújabb hajtásaként a Kiskeddet. Arról persze mélyen hallgatva, hogy a település nevében és a lap címében meglévő napnév valójában kedd asszonyára, Máriára vonatkozik, s a középkori templom védője nyomán öröklődött reánk: jó harcos antikommunista lappal állt elő. Így a piszkos kommunisták, úgy a rohadékok, persze, hogy elbukták a vörösek az első szabad választást!

Majd fordulván a helyzet akkorra odáig fajult a helyzet, hogy vissza tetszettek jönni az elftársak, a hetilap, majd havilap Lajtakiskeddi Igazság kezdett zavarba jönni. Most akkor az igazat, vagy a gazt segítse? Amelyik a pénzt osztja, vagy amelyik nem hazudik?

Épp ezen tűnődött – a példányszám ötezerről ezerkétszázra csökkenése mellett – a lap szerkesztője, amikor betoppant a nagy ember.

– Inkognitóban, inkognitóban?

Ez azért kár volt, mert Dzsó az inkognitót illegalitásnak értette, s ez azért még fáj neki. Épp neki mondják! És ez a koszos firkezés.

– Pedig te a mi kutyánk kölke voltál.

Voltra a zsidó sem ad.

Mert hogy szerkesztőnk nem volt rest: nem mondana igent!

Nemet hogy merészelt volna. De hogy rábólintson.

– Hogy’ gondolod.

Ahogy helyett.

Hozta a cikket (a kabátujjába rejtett kézirat helyett a farzsebébe tett lemezen) a város ellenzéki demokrata politikusáról: az országgyűlési képviselő lop, csal, hazudik. Félreizél négygyermekes atyaként, a szülőapja önkéntes rendőr volt a kádárista pártállam idején, a felesége családja azért úszta meg a kitelepítést, mert apósa leszerződött ügynöke lett a határórségnek: üzenjen, ha disszidens tűnik föl a határszéli faluban...

– Fordítva sem volt igaz, hogy közölhetném?

– Ha nem teszed be a lapba, vége.

A szerkesztő hogyan tudta volna: ha azok a volt állami cégekből lett vállalkozások, amelyeknek a vezetőivel megyei hírlapíróként jó kapcsolatot épített ki, megvonják a lap támogatását, azonnal lehúzhatja a redőnyt. Volt, nincs „Kiskedd” – mert, mondanunk sem kell, a Kiskeddi Igazság minden hónap első keddjén látott napvilágot. Azaz ha kötélnek áll és közli a jól megszerkesztett, minden betűjével rágalmozó fércművet, a kampánycsönd előtti napokban jelenik meg a lapban. (Mert kedd helyett, természetesen, általában pénteken jön ki a nyomdából.) Válaszolni, védekezni már nem lesz módja a „polgári” „politikusként”, veresége biztos. Emezek megint – mindent – nyernek.

Kedden, azaz péntek reggel.

– Ez az utolsó szavad?

Lehet más? – tördeli a kezét a pártlapnál megedződött, ám tisztességét mindvégig megőrizni igyekvő, ha nem is változatlanul, ám továbbra is a (szellemi? sosem volt? sosem lesz? nemzeti, keresztyén, polgári, demokrata) baloldallal rokonszenvező szerkesztő.

A választás első fordulója előtti lapszám lett Kiskeddünk utolsó száma; többre nem futotta. Úgy lett, ahogy a nagy – szürke, töpörödött, kimondottan rusnya, ám meg kell hagyni, több mint dörzsölt, s alkalmasint némi álszent (angyalinak nem mondható) mosolyra is kapható – ember ígérte.

Ma már nem maga jár az ellenzéki – újra ellenzéki demokrata – gyűlésekre. (Megvan az új munkabeosztás?) De a városi lap szerkesztőségébe még maga ment el.

A városi pártszervezet elnöke. Az önkormányzat alpolgármestere – valameddig még, mert az eddigi álliberális polgármester bukásra áll. Legközelebb, ha csak el nem puskázza, ő kerülhet a helyére. Valahonnan tudja (ellentétben „polgári” vetélytársaival), milyen fontos a sajtó.

Ja, hogy el ne felejtsem: Dzsó, Jozsif korában valóban majdnem középiskolai tanár volt! Ugyanis a fokszi-makszi nevezetű pártiskola (pártközéptanoda és pártegyetem) lajtai kihelyezett tagozatán oktatta a nebulókat a forradalmi munkásmozgalom történetére! Tehát: hazudni hogy hazudott volna.

Hogy közben mi keresnivalója volt – éjt nappallá téve – a Lajtakiskeddi Pártházban? Kinek mi köze hozzá.

– Forduljál orvoshoz – adta meg egyszer az okvetetlenkedő firkásznak.

Hogy beperli, az a legkevesebb.

– Hallottátok, mit mondott Dzsótok?!

Honnan hallottuk volna.

– Asszonyom, nem hallotta azt a történetet, ami itt esett meg a szomszéd faluban, a patak túloldalán?! Lajtakomáromban élt Kövi Roza, csuklott, emiatt kerülték az emberek. 1944-ben aztán jöttek a fölszabadító szovjet katonák és megerőszakolták! Ettől elmúlt neki a csuklása. Ráadásul a falu így már befogadta.

Arra föl állt elő ezzel a rablómesével a volt helybéli KGB-s, hogy városi közmeghallgatáson rászólt egy nő: nehogy már újraavassák az április 4-ére emlékező szobrot! Józsitok nem ezzel merészelt előállni?

Ő igen; és ti?

„Elmúlt neki, mint Rozának a csuklás.”

...Semmi Adj Isten, csak adj neki.

Nem, nem.

Persze, ha vele így bánjátok, az ENSZ csapatokat küldene Lajtabánságba!

– Jól hallottam, jönnek?!

Lajta, kiskedd.